

Міністерство освіти і науки України
Інститут української мови Національної академії наук України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет
Кафедра сучасної української мови

СЕРТИФІКАТ

ЗАСВІДЧУЄ, ЩО

Гінзбург Месайло

узяв / ла участь у Міжнародній науковій конференції

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СИНТАКСИСУ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ»,
присвячена 75-річчю від дня народження професора Ніни Гуйванюк

14-15 листопада 2024 р.
м. Чернівці

Ректор *[Signature]* Руслан Білоскурський

ЯК ЗУКРАЇНІЗУВАТИ НЕУКРАЇНСЬКИЙ СИНТАКСИС ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ

Доповідач:

Начальник відділу Інституту транспорту газу

д-р техн. наук, проф., академік УНГА

М. Д. Гінзбург

Ознаки офіційно-ділового мовлення:

- стислість, чіткість, логічність та безособовість викладу;
- обов'язкова відсутність будь-яких проявів авторської мовної індивідуальності та емоційно забарвлених слів і виразів;
- послідовно-логічний і граматичний зв'язок між реченнями, що містять окремі судження;
- висока стабільність і застандартизованість викладу завдяки **уніфікованим формулам і мовним кліше, багаторазове вживання їх.**

Проте **значна частина** цих уніфікованих формул і мовних кліше **не відповідає нормам української мови і є накинуті**

Вплив синтаксису правових актів і нормативних документів

Сьогодні основними «**забруднювачами**» мови є, на жаль, саме **нормотворці всіх рівнів**, бо помилку в правовому акті чи іншому нормативному документі можна порівняти із **залповим скидом каналізаційних стоків у річку**, з якої беруть питну воду.

Через те, що таку помилку тиражують **у тисячах примірників**, вона фактично стає **«нормою»**, а «очистити річку» після цього буває дуже складно.

Мовні формули посвідчувальних написів

Порядок вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування // Затв. наказом Мін'юсту від 11.11.2011 № 3306/5, зареєстрованим у Мін'юсті 14.11.2011 за № 1298/20036.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1298-11#n16>

«Текст заяви до підписання **прочитано мною** ... уголос і **схвалено (ПІБ особи, за дорученням якої підписувався документ)**»;

«**Мною**, ПІБ, посада, цей дублікат (назва документа, **дублікат якого видається**) **виданий** ...».

Тут і далі в цитатах підкреслено місця, на які ми звертаємо увагу.

Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII
«Про забезпечення функціонування української мови як державної»

Стаття 43. Національна комісія зі стандартів державної мови

3. Комісія є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через міністра, який очолює центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Стаття 44. Повноваження Національної комісії зі стандартів державної мови

1. Комісія має такі повноваження:

1) **напрацьовує з урахуванням пропозицій та висновків Інституту української мови Національної академії наук України, інших наукових та освітніх установ і затверджує стандарти державної мови ...**

Чи може українське офіційне ділове мовлення само очиститися?

У цьому стані – так.

А в такому – ні!

Потрібна активна допомога – «мовознавча толока»!

Резолюція Комісії НКО для перевірки роботи на мовному фронті в справі граматичній, яку 3 травня 1933 р. затвердила Колегія Наркомосвіти УСРР

Як «**націоналістичні рецепти**» затавровано **12** рекомендацій провідних мовознавців, що полягали в **усуванні** невластивих українській мові синтаксичних конструкцій і граматичних форм.

Ч.ч. «Націоналістичний рецепт»

1	Усування оруд. відмінка дієвої особи при формах на -но -то при пасивних присудках і атрибутах. Тип: «це зроблено мною», «затверджено з'їздом», «затверджений з'їздом»
5	Усування конструкції - віддієсл. іменник, на -ння, -ття в позиції родового в., залежно від другого іменника. Тип: спосіб збирання матеріалів. Застосування натомість невиправданого суч. мовною практикою інфінітива зам. нормального іменника. Тип: машина шити.
9	Безоглядне усування пасивних конструкцій , зокрема типу: «книжка друкується»

Сучасний вплив репресивних приписів Резолюції

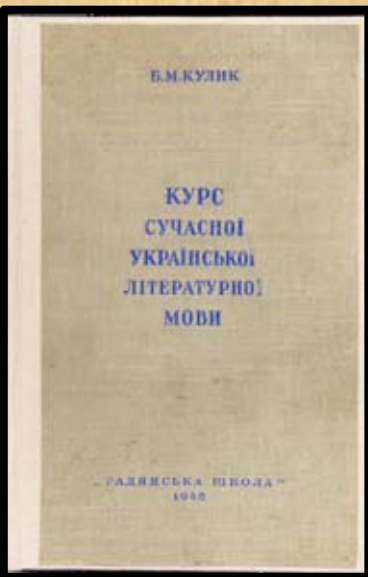

«Вже давно нема тих перших редакторів наукових видань, що мусили дотримуватися розглянутих вище настанов під загрозою щонайменше звільнення з роботи. Вже самі **настанови давно потрапили до спецхранів** слідом за

словниками та підручниками, заради “виправлення” яких їх видано. Проте вже кілька поколінь редакторів видавництв та журналів, зокрема наукових, перейняли від своїх попередників ці приписи як нові нормативи й сумлінно виправляють подані до друку тексти зі щирою впевненістю, що саме такою є правильна літературна мова»

(Кочерга Ольга (2004). Мовознавчі репресії 1933 року. Незалежний культурологічний часопис «І», 35, с. 104)

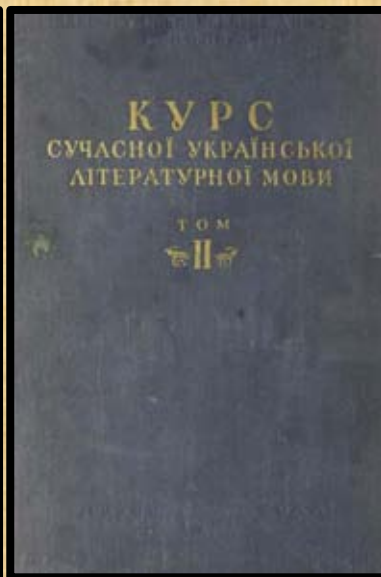
«Канонічні» радянські граматичні праці

1948

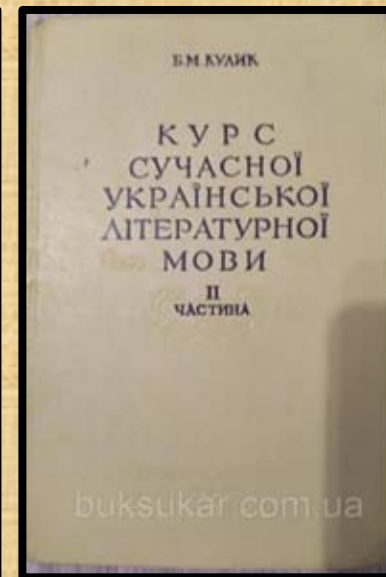
1951

1951

1965

1961

1969

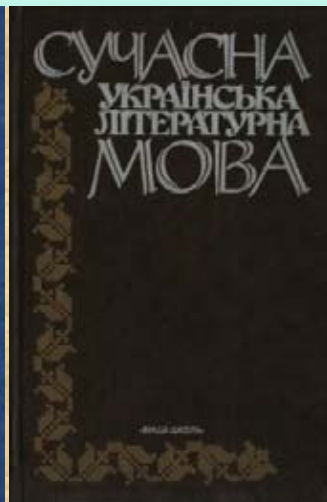
1972

Новітні вишівські підручники й академічні граматичні праці

1993

2002

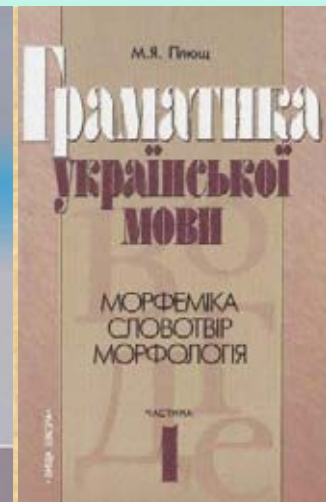
2003

2004

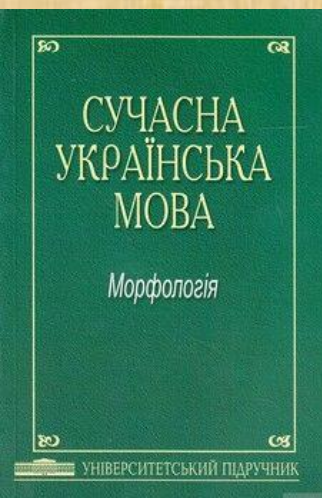

2005

2005

2013

2019

2004

2017

2004

Мета доповіді

- 1) Ґрунтуючись на джерелах, не спотворених владним утручанням, **чітко окреслити основні накинуті** синтаксичні конструкції, які внаслідок багаторічного владного втручання у структуру української мови **глибоко вкоренилися** в офіційно-діловому мовленні й у фаховій і навчальній літературі;
- 2) **сформулювати прескриптивні норми**, які потрібно подати як чіткі приписи в академійних ґраматиках, шкільних і вишівських підручниках, а також затвердити їх у складі **стандарту державної мови «Деякі ґраматичні норми української мови»**;
- 3) залучити новітні мовознавчі теорії (**аспектологію і типологію пасивних і результатівих конструкцій**), щоб обґрунтувати принципову неможливість конструкцій з **орудним відмінком діяча**.

Основні вади сучасного українського синтаксису, пов'язані з примусово запровадженими конструкціями

Вада № 1

Уживання дієслів на *-ся* в пасивному значенні

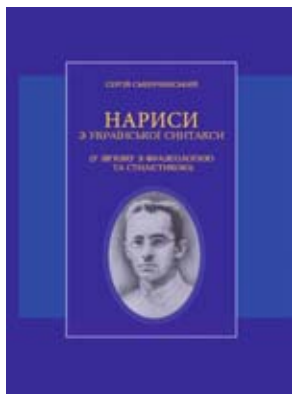
Уживання дієслів на -ся в пасивному значенні

1925

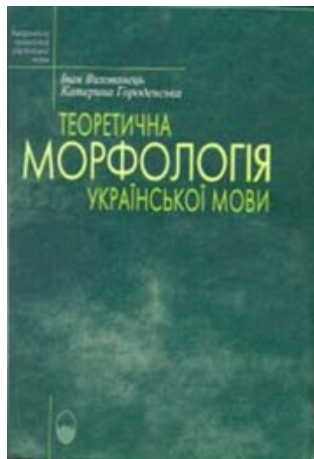
«Незвичний до російської літературної мови українець трохи чи й зрозуміє як слід такі ото звороти, як – Зразки ґрунту бралися... виготовленим приладдям. Зразок ділився (тобто не сам діливсь, а хтось його ділив) потім на шари... кожний шар досліджувався окремо. Діти розпускаються на два місяці та ін., де таким дієсловам-присудкам на -ся, як **братися, ділитися, розпускатися** та ін. надано невластивого їм у підметових фразах пасивного значіння».

1932

«рубатися, котитися, складатися та інші – не значить „бути рубаному, бути коченому, бути складаному” та ін., а тільки **самому** рубатися, **самому** котитися, **самому** складатися та ін.»

Думка академіїної граматики

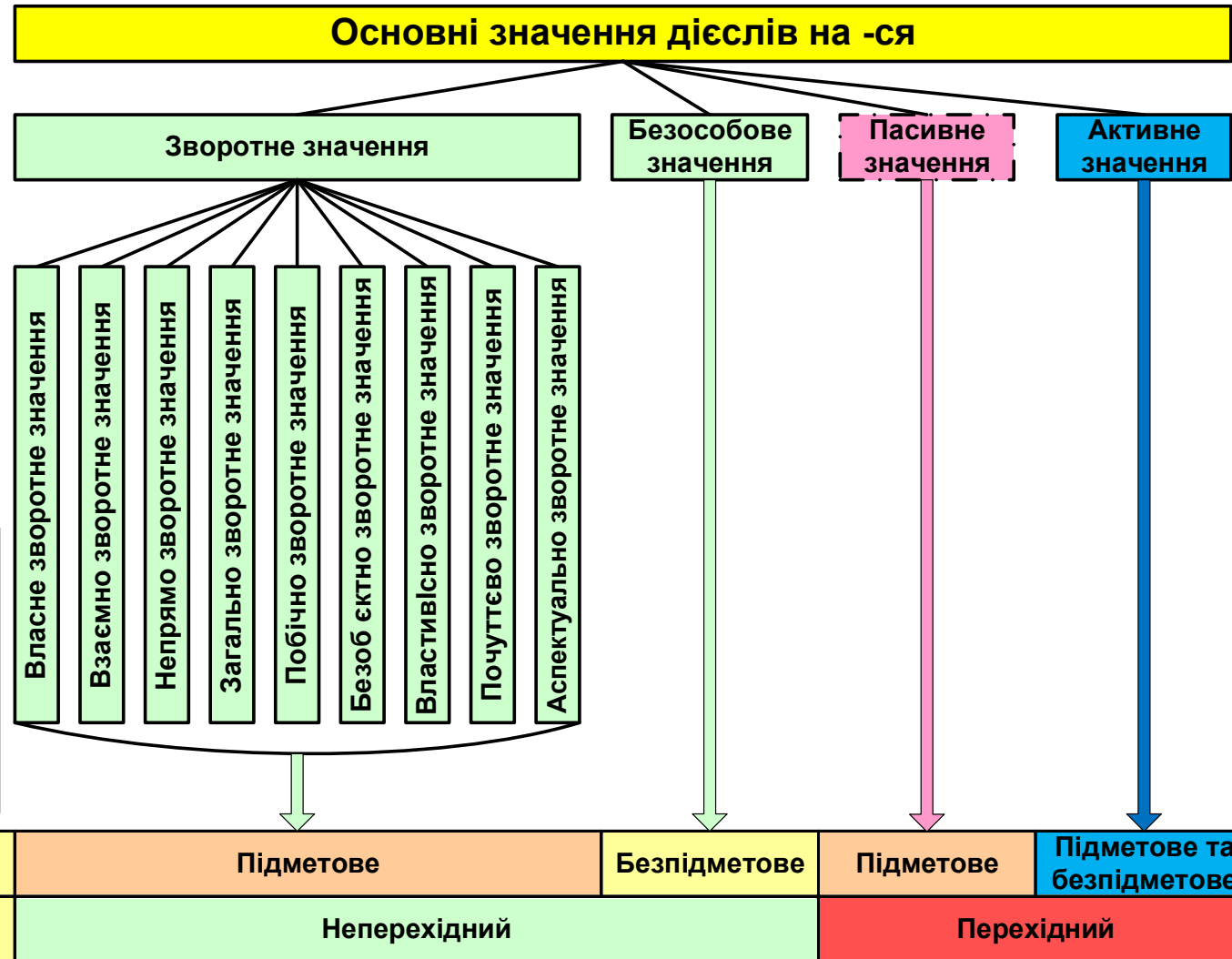
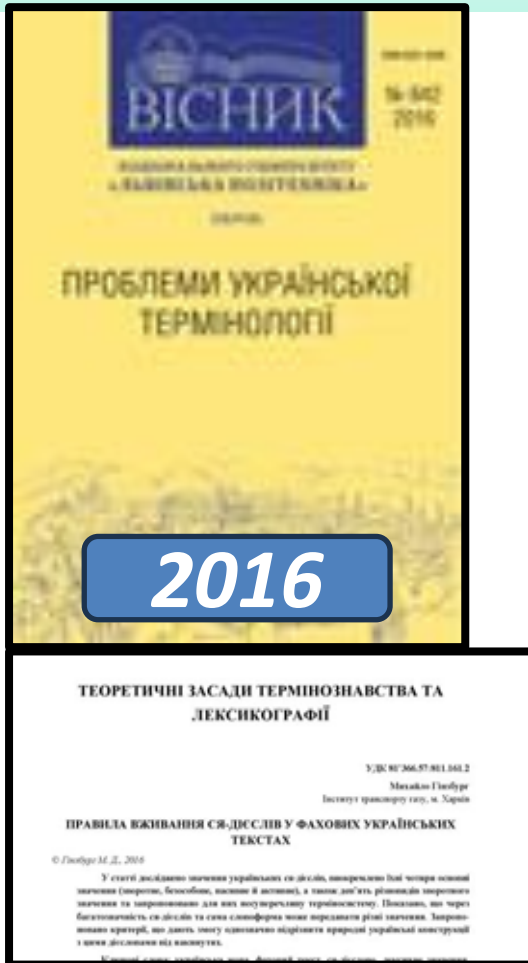
с. 243

с. 446

З українських пасивних конструкцій треба вилучити ті, «до складу яких входять **дієслова недоконаного виду з постфіксом -ся**, котрий традиційно вважали типовим засобом творення пасивних форм до перехідних дієслів недоконаного виду. Це зумовлено тим, що **в синтаксичній системі української мови** згадані пасивні конструкції, на противагу іншим слов'янським мовам, **опинилися на крайній периферії**»

Висновок: українських дієслів на -ся вільно вживати лише у зворотному й безособовому значеннях, а пасивного значення вони не можуть мати

Зворотні значення

Значення	Приклад
1. Власне зворотне значення	Кожна Сторона зобов'язується підтримувати регуляторну прозорість фінансових послуг.
2. Взаємно зворотне значення	Сторони готові негайно обмінюватися наявною та відповідною інформацією
3. Непрямо зворотне значення	"Київський метрополітен" запасається протигазами
4. Загально зворотне значення	На росії через санкції зупиняється виробництво телевізорів
5. Побічно зворотне значення	Спускаючись або піднімаючись, тримайтеся за перила.
6. Безоб'єктно зворотне значення	Чому собака кусається та проявляє агресію?

Зворотні значення

Значення	Приклад
7. Властивісно зворотне значення	Вологий папір рветься набагато легше, ніж сухий.
8. Почуттєво зворотне значення	Йому пригадалась торішня поїздка
9. Аспектово зворотне	Позивач настирливо домагався розв'язати своє питання

Безособові значення

- Узимку пізніше **розвидняється**;
- На новому обладнанні добре **працюється**;
- Тої ночі їм неспокійно **спалося**;
- Де **їсться** смачно, там і **п'ється**;
- Не **пишеться** – перепочинь!

Як замінити пасивні конструкції з дієсловами на -ся

Неправильно	Правильно
Людина визнається в Україні найвищою соціальною цінністю	Людину визнають в Україні за найвищу соціальну цінність
Особливості правового статусу окремих видів установ встановлюються законом	Особливості правового статусу окремих видів установ установляє закон
Діяльність цього органу спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України	Діяльність цього органу спрямовує та координує Кабінет Міністрів України
Керівник апарату та його заступники призначаються та звільняються комісією.	Керівника апарату і його заступників призначає та звільняє комісія
Право спільної часткової власності здійснюється співвласниками за їхньою згодою	Право спільної часткової власності здійснюють співвласниками за їхньою згодою

Основні вади сучасного українського синтаксису, пов'язані з примусово запровадженими конструкціями

Вада № 2

Уживання діяча в орудному відмінку

Накинуті конструкції з діячем в орудному відмінку

Діячем може бути **істота, група істот, колектив, установа, організація** тощо.

Репресивними приписами українській мові **накинута** такі конструкції із діячем в орудному відмінку:

Конструкція	Увести діяча в орудному відмінку принципово неможливо тому, що
1. При дієсловах на -ся в пасивному значенні	українські дієслова на -ся не мають пасивного значення
2. При дієслівних формах на -но, -то	це безособові конструкції, де всю увагу зосереджено на події
3. При дієприкметниках на -ний, -тий	це результатіва конструкція, де не може бути діяча
4. При віддієслівних іменниках із процесі́вим значенням	опредметненість - це абстрагування від часу , коли процес відбувається, і від діяча

«Боротьба» природного чуття мови з «генеральною лінією» репресивних настанов

Чітко зазначено **незграбність** таких пасивних конструкцій:

***Нимидорою поливалась розсада на грядках** → **Нимидора поливала розсаду на грядках;**

***Матір'ю варився куліш** → **Мати варила куліш.**

Проте, хоч як це дивно, такі речення:

Тематика наукової роботи членів кафедри затверджується Вченою радою університету;

Тематику наукової роботи членів кафедри затверджено Вченою радою університету,

Лекція про мову творів Івана Франка прочитана (була прочитана) учителькою Лебеденко –

подано як такі, що відповідають нормам української мови.

[Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови. – К.: Радянська школа, 1948. – с. 264].

Конструкції з дієприкметниками на -ний, -тий

«В сучаснім літературнім укр. язичку, безперечно **під впливом російського літературного язичка**, ми подибуємо досить часто інструменталь особи при дієприкметниках терпних, але **така конструкція противна язичковим звичкам українського народу і не знаходить собі жадного усправедливлення**».

Дієприкметник на **-ний, -тий** зберігає всі валентні позиції свого твірного дієслова, **окрім суб'єктної та об'єктної**, наприклад, (хто?) **батько привіз** (що?) **подарунок** (кому?) **синові** (звідки?) **з Києва** (як?) **літаком** → **подарунок, привезений** (кому?) **синові** (звідки?) **з Києва** (як?) **літаком, виявився зіпсованим**

Залучення новітніх мовознавчих теорій, щоб обґрунтувати принципову неможливість конструкцій з орудним відмінком діяча

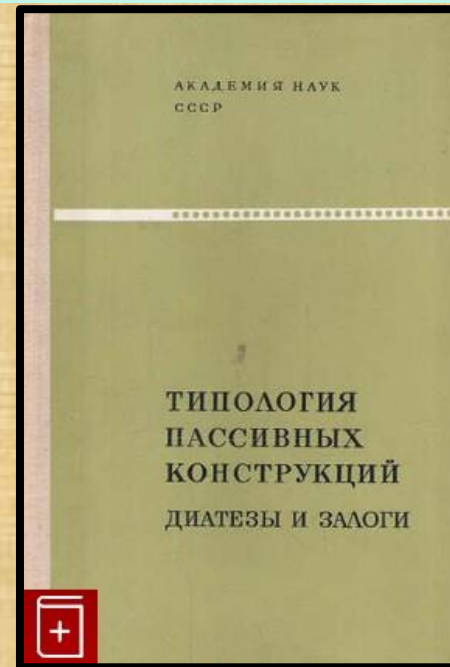

2000

Аспектологія

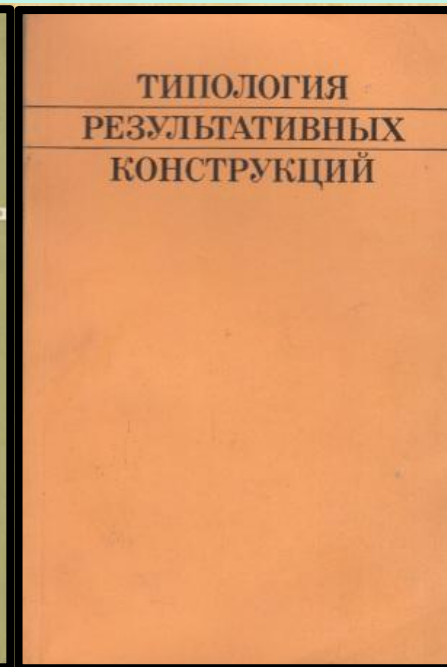

2013

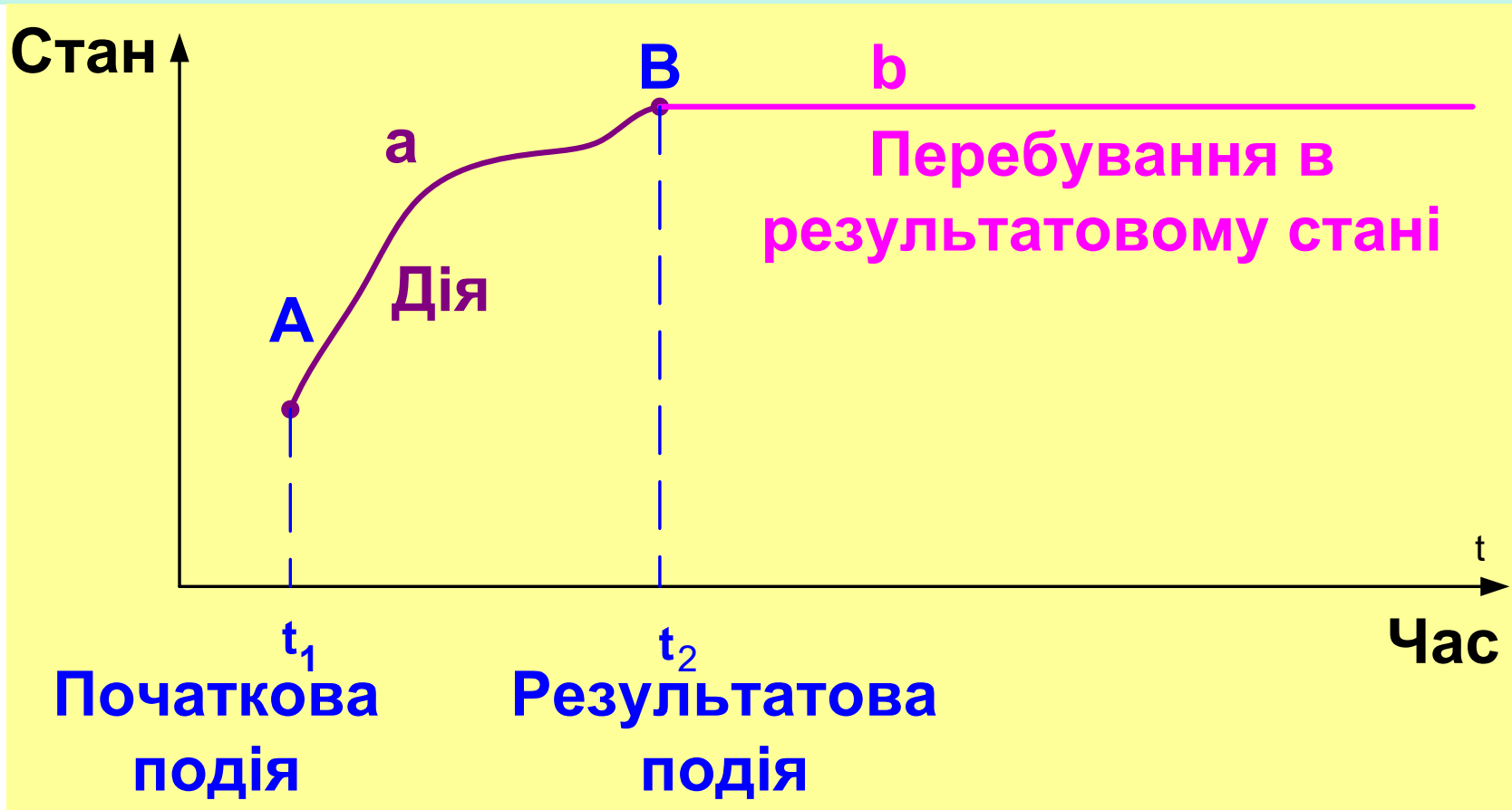
1974

**Типологія пасивних і
результативних
конструкцій**

1983

Часовий розвиток «макроситуації»

«Хрестоматійний» приклад:

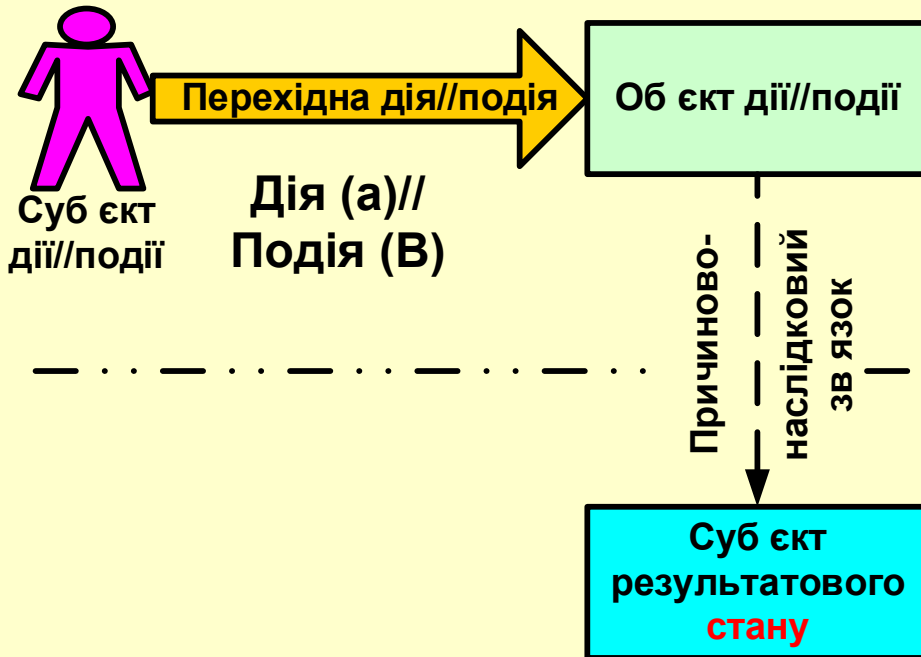
a – Робітники **будували** школу;

B – Робітники **побудували** школу;

b – Школа **побудована**

Дію і подію можна розглядати і з погляду суб'єкта дії//події, і з погляду об'єкта дії//події, тоді як перебування в результативному стані можна розглядати лише з погляду суб'єкта стану

Семантичний рівень

Поверхневий рівень

(англійська і німецька мови)

Активна конструкція

(з погляду **суб'єкта дії//події**)

Станова протистава

Пасивна конструкція

(з погляду **об'єкта дії//події**)

Результативна конструкція

(з погляду **суб'єкта результативного стану**)

Граматична категорія стану
(англ. voice)

Актив, пасив і результатив у різних мовах

У статті

ПРО АКТИВНІ, ПАСИВНІ ТА РЕЗУЛЬТАТОВІ КОНСТРУКЦІЇ В
УКРАЇНСЬКИХ ФАХОВИХ ТЕКСТАХ НА ТЛІ ІНШИХ МОВ

Михайло Гінзбург

Інститут транспорту газу, м. Харків

«хрестоматійний» приклад будівництва школи подано в таблиці п'ятьма мовами: *англійською, німецькою, польською, російською* та *українською*. Висновки:

1) усі мови мають засоби передавати перебування у стані, що є результатом певної події, але в одних мовах (*німецькій* і *польській*) результатіві конструкції формально відмінні від пасивних, а в інших (*англійській* і *російській*) формально збігаються з пасивними;

2) у слов'янських мовах, на відміну від англійської і німецької, є певна кількість типів безсуб'єктних речень, у яких об'єкт дії//події залишається прямим додатком.

Українські засоби подавання

Гранична перехідна дія	→	Результатова подія (увійдення в стан)	→	Перебування в результатівому стані
Дієві конструкції		Подієві конструкції		Результатіві конструкції
(1) <i>Робітники</i> (підмет-суб'єкт дії) <i>будували школу</i> (прямий додаток-об'єкт дії) два роки.		(3) <i>Робітники</i> (підмет-суб'єкт події) <i>побудували школу</i> (прямий додаток-об'єкт події) у серпні		(6) <i>Школа</i> (підмет-суб'єкт стану) <i>побудована</i> із сучасних матеріалів і тому тепла
(2) <i>Школу</i> (прямий додаток-об'єкт дії) <i>будували</i> два роки		(4) <i>Школу</i> (прямий додаток-об'єкт події) <i>побудували</i> у серпні		
		(5) <i>Школу</i> (прямий додаток-об'єкт події) <i>побудовано</i> в серпні		

3 таблиці впливає, що українська мова:

- має ефективні синтаксичні засоби подавати динамічний перехідний процес під обома кутами зору: зосереджуючи увагу **на суб'єкті** (двоскладні підметові речення (1) і (3)) і **на об'єкті** (неозначено-особові речення (2) і (4), безособове речення (5)). І, щоб зосереджувати увагу на об'єкті, їй абсолютно не потрібні накинута пасивні конструкції на зразок ***Школа будується робітниками** і ***Школа побудована робітниками**;
- чітко відрізняє **дієві** конструкції (речення (1)–(2)) від **подієвих** (речення (3)–(4)) завдяки **граматичному значенню виду** дієвідмінюваних дієслівних форм (недоконаний / доконаний);
- **формально** розрізняє **результатіві** конструкції зі значенням перебування в результатівому стані та **подієві** конструкції зі значенням результатівої події, уживаючи в перших **дієприкметників** на **-ний, -тий** (Школа побудована), а в других – **спільнокоренових дієслівних форм** на **-но, -то** (Школу побудовано). А в результатівих конструкціях **будь-якою мовою** навіть теоретично не може бути діяча.

Чи заперечують наші висновки цитати: «Енеєм кинута я бідна» (І. Котляревський); «Дідами крадене добро» (Т. Шевченко) і подібні

СВЯТОСЛАВ
КАРАВАНСЬКИЙ

2009

СЕКРЕТИ
УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ

«... всі діячі українського відродження ХІХ ст. вже діставали **освіту російською мовою**. Цей факт не міг не відбитися на “малоросійській” мові, якою піонери культурного відродження України (кінець ХVІІІ – початок ХІХ ст.) починали писати свої твори, діставши перед тим російськомовну освіту. <...> Сьогодні

можна тільки дивуватися, що не вивчаючи української мови та її граматики в жодній школі, не послуговуючись жодною україномовною літературою, а **лише на підставі контактів з україномовним оточенням**, Котляревський творив шедеври цією безписемною на той час мовою» (с. 137). «Після появи “Енеїди” український літературний обрій заряснів іменами: Стороженко, Квітка, Гребінка, Боровиковський, Шевченко, Куліш. І кожен з цих письменників у своїй творчості так чи інак вдавався до русизмів. Не важко відшукати русизми у П. Куліша, знаходимо їх і в Т. Шевченка» (с. 140).

Конструкції з віддієслівними іменниками з процесовим значенням

Семантика віддієслівного іменника з процесовим значенням **переважно збігається** із семантикою твірного дієслова. При цьому такий іменник передає процес **определено**, зокрема **безвідносно до часу, коли процес відбувається, і до суб'єкта**.

Віддієслівний іменник із процесовим значенням зберігає всі валентні позиції свого твірного дієслова, **окрім суб'єктної**, із заміною керування в знахідному відмінку на керування в родовому, наприклад: **дарувати** (що?) **квіти** (кому?) **дівчатам** → **дарування** (чого?) **квітів** (кому?) **дівчатам**

Як замінити конструкції з дієслівними формами на -но, -то і діячем в орудному відмінку

Неправильно	Правильно
Текст прочитано мною , ПІБ, вголос	Текст прочитав я , ПІБ, вголос
Рекомендовано Міністерством освіти і науки України	Рекомендує Міністерство освіти і науки України. Рекомендовано рішенням колегії Міністерства освіти і науки України.
Схвалено Кабінетом Міністрів України	Схвалив Кабінет Міністрів України Схвалено постановою Кабінету Міністрів України

Як замінити конструкції з дієприкметниками на -ний, -тий і діячем в орудному відмінку

Неправильно	Правильно
Переклад тексту угоди здійснений Міністерством фінансів України	Текст угоди переклало Міністерство фінансів України
У порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України	У порядку, що встановив Кабінет Міністрів України
Зароблені працівниками гроші треба виплатити в десятиденний строк	Гроші, що їх заробили працівники , треба виплатити в десятиденний строк. Зароблені гроші треба виплатити працівникам в десятиденний строк
Отримані дослідниками результати мали велике наукове значення	Результати, що їх отримали дослідники , мали велике наукове значення. Результати дослідників мали велике наукове значення

Як замінити конструкції з віддієслівними іменниками із процесовим значенням і діячем в орудному відмінку

Неправильно	Правильно
Завтра відбудеться розгляд судом справи	Завтра відбудеться розгляд справи у суді . Завтра справу розгляне суд
Керівник забезпечує виконання комісією наказів	Керівник забезпечує, щоб комісія виконувала накази
Такий документ підтверджує вивчення особою української мови	Такий документ підтверджує, що особа вивчила українська мову.

Основні вади сучасного українського синтаксису, пов'язані з примусово запровадженими конструкціями

Вада № 3

Накинутий іменниковий спосіб позначати процеси замість природного для української мови дієслівного через уживання віддієслівних іменників на *-ння*, *-ття* із процесовим значенням замість інфінітивів, дієвідмінюваних дієслівних форм і/або дієприслівників

Ступені переходження дієслова в іменник

Інфінітив – це напівморфологізований синтаксичний іменник, що є результат лише початкового, **синтаксичного**, перейдення дієслова в іменник. Через це інфінітив **не набуває жодної морфологійної категорії іменника**. Він зберігає процесову семантику, граматичне значення виду й усі валентні позиції, окрім **суб'єктної**, але позбавлений власне дієслівних категорій (**часу і способу**).

Віддієслівний іменник із процесовим значенням – це результат уже наступного, **морфологічного**, перейдення дієслова в іменник, унаслідок якого утворене слово **набуває нових (іменникових)**

категорій відмінка, числа й роду, тобто граматичної предметовості, і через це передає процес абстрактніше, ніж інфінітив.

Синтаксичні позиції інфінітива

1. **Предикативна позиція** присудка двоскладного речення або співвідносного з присудком головного члена односкладного речення.

2. **Субстантивна позиція** підмета або співвідносного з ним головного члена односкладного речення, або керованого другорядного члена речення.

3. **Атрибутивна позиція** другорядного присубстантивного члена речення. У цій позиції інфінітив можливий після віддієслівних іменників модального плану (*звичка, бажання, вміння, прохання, наказ, обов'язок, надія* тощо)

4. **Обставинна позиція** детермінантного члена речення

Зміна віддієслівних іменників на інфінітив

Неправильно

Завдання (яке?) **ліквідації** (чого?) будь-яких **порушень** статутів і настанов та (яке?) рішучого **зміцнення** дисципліни вимагають (чого?) докорінного **поліпшення** контролю за діяльністю підлеглих, (чого?) розумного **використання** дисциплінарних прав, (чого?) **усунення** помилок у роботі

Правильно

Завдання (яке?) **зліквідувати** (що?) будь-які **порушення** статутів і настанов та (яке?) рішуче **зміцнити** дисципліну вимагає (чого?) докорінно **поліпшити** контроль за діяльністю підлеглих, (чого?) розумно **використовувати** дисциплінарні права, (чого?) **усувати** помилки в роботі

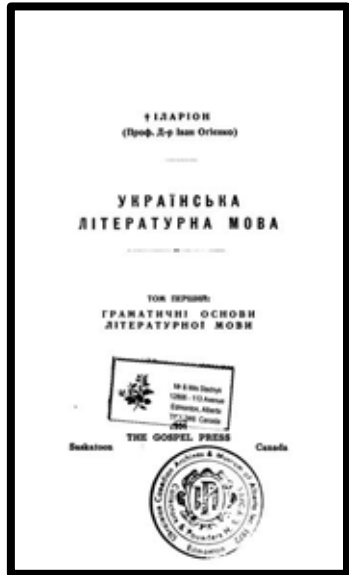
У лівому стовпчику **шість** віддієслівних іменників (з яких один іншомовного походження — **ліквідації**). У правому стовпчику залишився тільки **один**, конче потрібний, — **порушення**, а замість інших ужито інфінітиви, що значно поліпшило як виклад, так і розуміння написаного речення.

Де треба насамперед замінити віддієслівні іменники на інфінітиви

«... жива українська мова ... віддієслівні йменники на *-ння*, *-ття* знає не так часто, бо вони нашій мові менш природні», ніж польській і російській (С. 292).

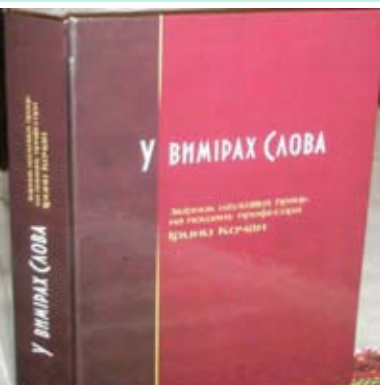
Отже, їх треба вживати лише тоді, коли вони конче потрібні.

«Не вживаймо йменника на *-ння*, *-ття* по йменнику, — ліпше замінювати його на дієйменника, бо **жива українська мова не любить двох іменників поруч себе**. Наприклад по йменниках: *засіб*, *потреба*, *конечність*, *здатність*, *заборона*, *готовість*, *спосіб*, *процес*, *система*, *план*, *домагання*, *праця*, *інстинкт*, *звичка*, *умілість*, *намір і сила* т. ін. ліпше ставити дієйменника на *-ти*, а не йменника на *-ння*» (С. 293).

1951

Перелік іменників, що найчіткіше виявляють сполучність з інфінітивом

2019

1) спонука, волевияв (наказ, розпорядження, припис, команда, завдання, директива, вимога, згода, заборона, дозвіл, настанова, рекомендація, потреба, конечність, намір, обов'язок, зобов'язання, запрошення, пропозиція, заклик, запит тощо);

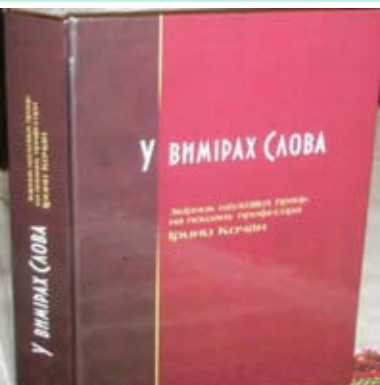
2) спосіб (мистецтво, манера, метод, наука, досвід, шлях, процес тощо);

3) засіб (знаряддя, важіль, підойма, пристрій, механізм тощо);

4) можливість, здатність (талант, шанс, okazія, секрет, уміння, змога, властивість, готовність, умілість тощо);

5) причиновість (причина, привід, резон, смисл, нагода тощо);

Перелік іменників, що найчіткіше виявляють сполучність з інфінітивом

2019

6) право (повноваження, привілей, прерогатива, пільга, уповноваження, компетенція тощо);

7) світогляд (доктрина, концепція, кредо, норів, звичай, звичка, політика, порядок, практика, принцип, традиція, план, проект, думка тощо);

8) часовий проміжок (час, день, година, хвилина, момент, черга, пора, строк, термін, доба, період тощо);

9) призначення (місія, функція, доля, спроба тощо);

10) бажання (мета, ідея, ініціатива, обіцянка, каприз, манія, фантазія, прохання, надія тощо).

Приклади

1. Це був засіб здобути вищу освіту взагалі (Олександр Довженко).

2. І в Чернігові, і в Полтаві, і в Харкові, де були українські громади – всюди бачимо разом і зародки громадських видавництв, початки та спроби використати друковане слово на освіту народну (Сергій Єфремов).

3. Його, очевидячки, дратувало, що дичина безкарно летіла над головою, захищена високістю та заборонаю полювати до Петра [свята] (Михайло Коцюбинський).

4. ... насправді це готовий спосіб збагатити мову, збільшити її лексичний запас, це той шлях, яким збагачувалися всі мови (Пилип Селигей).

5. Суб'єкт авторського права має право використовувати твір будь-яким способом (способами)... (Закон України «Про авторське право і суміжні права», стаття 12).

Висновки:

1. Накинуті внаслідок владного втручання синтаксичні конструкції **так глибоко вкоренилися**, що досі панують як у навчальній і у фаховій літературі, так і в нормативних документах і правових актах.
2. Щоб позбутися примусово запроваджених **синтаксичних конструкцій** у навчальній і у фаховій літературі та повернути сучасній українській літературній мові питомі риси, пов'язані з її **народно-розмовною основою** й **описані в класичних граматичних розвідках** доби Розстріляного Відродження, потрібно чітко викласти в академійних граматиках, шкільних і вишівських підручниках такі найважливіші прескриптивні норми (приписи):

Висновки:

- 1) в українському реченні **діяч** (істота, група істот, колектив, установа, організація тощо) **не може бути додатком в орудному відмінку**;
- 2) українських дієслів на **-ся** вільно вживати лише у **зворотному й безособовому значеннях**, а **пасивного значення вони не можуть мати взагалі**;
- 3) синтаксичні конструкції з дієприкметниками на **-ний, -тий** доконаного виду **не можуть передавати результатів події**, а **передають перебування в результатівому стані**. Тому в таких результатівих конструкціях **принципово не може бути діяча**, який спричинив перейдення в цей стан, бо він уже не є учасником цієї аспектової ситуації;

Висновки:

- 4) синтаксичні конструкції з дієслівними формами на **-но, -то передають результóві події**, спричинені діями істоти, групи істот, колективу, установи, організації тощо. Для цих подієвих конструкцій характерна **вирáзна безособовість і результóвість**, доповнена значенням **«хтось зробив»**. Тому в таких конструкціях **принципово не можна зазначати діяча**;
- 5) маючи **власні ефективні синтаксичні засоби зосереджувати увагу на об'єкті** (неозначено-особові речення, узагальнено-особові речення і безособові речення з дієслівними формами на **-но, -то**), сучасна українська літературна мова **не потребує пасивних конструкцій узагалі й тому не має дієслівної категорії стану**.

Висновки:

3. Щоб позбутися **накинутих синтаксичних конструкцій** у **нормативних документах і правових актах** і відповідно зукраїнізувати їх, потрібно, щоб Національна комісія зі стандартів державної мови затвердила **стандарт державної мови «Деякі граматичні норми української мови»**, який би містив повищі приписи.
4. Пропонуємо в підручниках і граматиках української мови таке:
 - a) **чітко** відрізнити питома українські синтаксичні конструкції й граматичні форми від чужомовних, не характеризувати останніх як **обмежено вживаних, допустимих зрідка** або **за певних умов**, а вказувати на їхню **неправильність** і **недопустимість**;

Висновки:

- b)** *не вчити*, як *творити* накинуті конструкції й форми, підкріплюючи навчальний матеріал відповідними вправами, бо виконання їх **закріплює у свідомості** учнів / студентів ці неприродні конструкції й форми;
- c)** *не наводити* прикладів уживання накиннутих конструкцій і форм, навіть із творів **найавторитетніших українських класиків**;
- d)** *Не вживати* в граматичних описах української мови термінів *дієслівна категорія стану, активний стан, пасивний стан, пасивна конструкція*, бо вони створюють в учнів / студентів **хибне уявлення** про граматичну структуру сучасної української мови.

Наші координати

Моб.

050-625-24-71

095-281-55-20

E-mail

ginzburg-md@utg.ua

mychajlo.ginzburg@gmail.com

Дякую за увагу!

Питання?